

TIPURILE EXTRĂDĂRII

Mariana GRAMA

Catedra Drept Penal și Criminologie

Classification is widely used in literature as one of the most important means of regulation and systematization of studied objects, providing the opportunity of orientation in their diversity.

The establishment of extradition types (the extradition classification) consists in the distribution of all the methods, provided by the international and national legal norms, by category, based on a unique key sign (unique basis) in order to determine the proportion between them (the similarities and differences), as well as the knowledge of legalities that exists between them.

The nature of many aspects of the institution of extradition predispose to the existence of a variety of qualification criteria.

Orice clasificare științifică reprezintă un sistem de noțiuni cosubordonate dintr-un oarecare domeniu de cunoaștere, care este utilizată drept mijloc de stabilire a legăturilor între aceste noțiuni sau grupuri de obiecte cu scopul determinării corecte a locului lor în cadrul sistemului [1] sau, mai simplu, prin clasificare are loc aranjarea obiectelor sau fenomenelor după trăsăturile lor distinctive în clase sau categorii [2].

Clasificarea este pe larg utilizată în doctrină ca unul dintre mijloacele principale de reglementare și sistematizare a obiectelor cercetate, ce asigură posibilitatea orientării în diversitatea lor.

Stabilirea tipurilor extrădării (clasificarea extrădării) constă în distribuirea tuturor modalităților, prevăzute de normele juridice internaționale și naționale, pe categorii, în baza unui semn esențial unic (temei unic) în scopul determinării coraportului dintre ele (asemănărilor și deosebirilor), precum și în cunoașterea legităților existenței legăturilor dintre ele.

În funcție de scopurile clasificării, pot fi utilizate diferite semne pentru distingerea unor grupuri în rândul fenomenelor clasificate. Considerent din care principiile sistematizării pot fi variate – începând de la ordonarea obiectelor după semnul exterior, formal (de exemplu, prin stabilirea elementelor sistemului, a numerelor de ordine) și, în cele din urmă, prin crearea unui sistem firesc de obiecte, adică a unui sistem bazat pe lege.

Caracterul multiaspectual al instituției extrădării predispune spre existența unei varietăți de criterii de clasificare.

În principiu, în calitate de bază a clasificării extrădării poate fi ales orice semn, chiar și tipul infracțiunii în legătură cu care se realizează urmărirea penală. Astfel, în fața doctrinarilor poate apărea un șir interminabil de tipuri ale extrădării, a căror bază reală constă într-un șir de manifestări continue ale comportamentului infracțional în practica judiciară. Aceasta însă nu reflectă trăsăturile specifice ale extrădării ca fenomen juridic, ci însușirile infracțiunilor în legătură cu care extrădarea este realizată.

În raport cu aceasta, drept unul dintre criteriile principale pentru clasificarea generală a extrădării poate fi utilizat criteriul aplicării ei funcționale. Întrucât extrădarea este întreprinsă în scopul urmăririi penale sau executării pedepsei, pot fi deosebite următoarele tipuri ale acesteia:

- *extrădarea învinuitului* și
- *extrădarea condamnatului*.

În afară de aceasta, ca și în cazul oricărui alt fenomen complex, actele referitoare la extrădare, diverse, pot fi clasificate după principiul dihotomic în mai multe grupuri-perechi.

Luând act de sursa în care se găsesc normele ce reglementează extrădarea, putem deosebi: *extrădare contractuală* și *extrădare necontractuală*.

Cea *contractuală* are în calitate de temei juridic tratatul internațional, iar cea *necontractuală* – declarațiile de reciprocitate.

În funcție de metoda de influență juridică, extrădarea poate fi clasificată în *obligatorie* (imperativă) și *benevolă* (dispozitivă).

În funcție de realizarea scopurilor extrădării, pot fi deosebite:

- *extrădarea primară (inițială)* și
- *extrădarea repetată*.

Necesitatea existenței ultimei apare atunci când persoana extrădată se întoarce înapoi pe teritoriul statului solicitat, sustrăgându-se de la urmărirea penală sau de la executarea pedepsei în statul solicitant.

Reieșind din reprezentările teoretice generale privind mecanismul extrădării, ea poate fi examinată drept o posibilitate juridică (abstractă), posibilitate concretă (reală) și posibilitate realizată în practică. În conformitate cu cele expuse, se propune distingerea *extrădării condiționate*, când urmările hotărârii primite pot să apară încă și ca posibile, și a *extrădării reale*.

În funcție de termenul extrădării, extrădarea poate fi *pe termen* și *fără termen*. În ce privește extrădarea pe termen, care presupune întoarcerea persoanei în statul care l-a extrădat nu mai târziu decât în termenul stabilit în tratat, aceasta a primit în practică denumirea de *extrădare temporară*. Extrădarea fără termen, care nu presupune întoarcerea persoanei în țara care a extrădat-o, nu are o denumire specială, aceasta pentru că extrădarea obișnuită anume și este fără termen. Însă, în contradictoriu cu extrădarea temporară, ea condiționat poate fi denumită și *definitivă*.

Extrădarea contractuală și extrădarea necontractuală

În funcție de forma juridică în care se pot găsi normele ce reglementează extrădarea, ea se poate clasifica în *contractuală* și *necontractuală*, care se realizează în lipsa unui tratat, adică în condiții de reciprocitate.

Extrădarea cel mai des își află sursele de reglementare în convenții sau tratate, alteleori în declarații de reciprocitate și în dispoziții de drept intern, iar în lipsa acestora – în uzanța internațională.

Fiind un act de colaborare și asistență juridică între state, act care pentru a-și realiza finalitatea are nevoie de acordul statelor, este firesc ca sursa principală a extrădării să se găsească în convenții, tratate sau declarații de reciprocitate.

Reciprocitatea, în sens larg, trebuie înțeleasă ca un schimb de persoane între două state. Ea poate preexista actului de extrădare în virtutea relațiilor existente între două state ori se poate instaura, fiind suficientă, în acest sens, o declarație de reciprocitate.

Declarația de reciprocitate reprezintă o modalitate simplificată de reglementare a extrădării, în general cu o sferă de aplicare mai mică în ceea ce privește faptele și persoanele extrădate, uneori fiind ocazionată de apariția unui caz concret, ce presupune pretenția statului solicitant ca, înainte de a se pronunța asupra cererii de extrădare, să primească o declarație din partea statului solicitant prin care acesta se obligă, la rândul său, să soluționeze favorabil o cerere de extrădare de același fel a statului solicitat [3].

Într-o altă opinie, sistemul declarațiilor de reciprocitate reprezintă acea cale utilizată în general de statele vecine, atunci când între ele nu există convenții sau tratate privind extrădarea, iar această formă de cooperare se impune datorită frecvenței de trecere a frontierei comune de către infractori și datorită faptelor care, prin continuitatea sau complexitatea lor, privesc ambele teritorii [4].

Evoluția în timp a instituției extrădării, axată tot mai pregnant pe încrederea reciprocă între state, a demonstrat că asemenea declarații de reciprocitate pot exista și între state care nu au frontiere comune. Declarația de reciprocitate poate, de asemenea, să fie prevăzută ca o clauză separată într-un tratat sau convenție de cooperare judiciară internațională în materie penală [5].

În baza declarațiilor de reciprocitate, statele se obligă între ele să-și predea, în condiții identice stabilite de comun acord și în conformitate cu interesele lor, persoanele urmărite sau condamnate pentru săvârșirea unor infracțiuni pe teritoriul unui stat și refugiate ulterior pe teritoriul celui alt stat.

La momentul actual, importanța declarațiilor de reciprocitate în ceea ce privește efectul lor pozitiv în lupta împotriva criminalității este unanim acceptată de statele lumii.

În ceea ce privește puterea lor, în funcție de conjunctura în care au fost făcute, ele pot fi *principale* (atunci când sunt date independent, pe cazuri concrete) sau *secundare* (atunci când există pe lângă un tratat sau convenție).

Potrivit art.19 alin.(2) din Constituția Republicii Moldova, extrădarea se poate realiza numai în baza unei convenții internaționale, în condiții de reciprocitate sau în temeiul hotărârii instanței de judecată.

Articolul 13 din Codul penal al Republicii Moldova conține o prevedere asemănătoare, însă nu identică. În conformitate cu alin.(2) al acestui articol, extrădarea se poate acorda numai în baza unui tratat internațional la care Republica Moldova este parte sau în condiții de reciprocitate în temeiul hotărârii instanței de judecată.

Dacă comparăm aceste două norme, putem deduce că Constituția admite acordarea extrădării, având la bază existența a trei surse:

- 1) convenția internațională;
- 2) convenția de reciprocitate;
- 3) hotărârea instanței de judecată.

Codul penal însă elucidează doar două dintre acestea:

- 1) tratatul internațional la care Republica Moldova este parte;
- 2) condițiile de reciprocitate în temeiul hotărârii instanței de judecată. Din această prevedere reiese că trebuie să existe o hotărâre a instanței de judecată pentru a fi invocate condițiile de reciprocitate care ar permite extrădarea. Constituția Republicii Moldova însă le admite pe ambele și separat. Este greu însă să ne închipuim cum poate fi extrădată o persoană doar în baza hotărârii instanței de judecată, fără să fi existat în această privință un tratat internațional sau declarații de reciprocitate ale statelor interesate.

Din acest motiv, considerăm că prevederea din Constituție, în pofida faptului că este vorba totuși de Legea Fundamentală a statului, trebuie modificată, sau chiar preluată din Codul penal. Mai mult decât atât, în aceste norme există și o altă neconcordanță, la care vom reveni.

Cu trecerea timpului, tratatul internațional devine cea mai importantă formă de fixare a obligațiilor extra-naționale. Mai mult, într-un șir de state de drept comun și în unele state din America Latină (de exemplu, Marea Britanie, Turcia, Israel, Zair, Etiopia, SUA, Argentina, Columbia) tratatul este recunoscut unica sursă posibilă în baza căruia poate fi acordată extrădarea.

Și dimpotrivă, mai multe țări din Europa, cu toate că dau preferință tratatelor internaționale, totuși nu exclud aplicarea principiului reciprocității în acordarea extrădării. În acest sens, mai mulți autori [6] susțin ideea că principiul reciprocității actualmente se referă mai mult la sfera politicului decât a justiției. Această teză a fost adoptată încă la sfârșitul secolului al XIX-lea, de Institutul de Drept Internațional în sesiunea de la Oxford, din 1880: „Condiția reciprocității poate fi comandată de politică, ea nu este însă cerută de justiție” [7].

Într-adevăr, reciprocitatea în multe cazuri depinde de un șir de împrejurări care nu au un caracter juridic (situația internațională creată și starea relațiilor interstatale la momentul soluționării întrebării, situația politică internă în țară ș.a.), dacă are la bază un temei juridic concret. Includerea condițiilor de reciprocitate în actele internaționale și naționale scoate această întrebare din sfera politică, aducând-o în cea juridică, fapt datorită căruia extrădarea reciprocă își pierde caracterul de „schimb de infractori”, care nu este prevăzut în normele internaționale scrise. În acest sens, este elocvent, de exemplu, următorul fapt. În 1953 Judecătoria Supremă a Venezuelei a transmis Panamei un cetățean american, cu toate că între aceste state nu exista nici un acord referitor la extrădare. Judecătoria Supremă a menționat că acceptarea cererii de extrădare corespunde normelor dreptului internațional public, potrivit cărora statele între care sunt relații de prietenie recunosc obligația reciprocă de a extrăda infractorii refugiați pe teritoriul lor.

Legislația Argentinei la fel prevede posibilitatea extrădării în lipsa unui acord, și anume: în art.646 CPP este expus că „extrădarea este posibilă potrivit principiului reciprocității sau practicii generale a statelor”.

Cu toate că semnificația formulei „practica generală a statelor” rămâne neclară, unii autori consideră că ea trebuie tratată ca posibilitatea utilizării normelor dreptului internațional în situația necesară [8].

În Legea Republicii Moldova cu privire la asistența juridică internațională în materie penală, nr.371-XVI din 01.12.2006 (în continuare – Legea 371/XVI) este stipulat că, în lipsa unui tratat internațional, poate fi acordată asistență juridică internațională pe principiul reciprocității prin canalele diplomatice (art.3 alin.(1)).

Necesitatea existenței condițiilor de reciprocitate apare din motivul că la momentul încheierii tratatelor internaționale unele întrebări din diferite cauze sunt omise. Atunci soluționarea lor se bazează pe faptul că, în virtutea unor asigurări acordate de una dintre părți, trebuie de așteptat că într-o situație analogică cealaltă parte va acționa la fel.

Extrădarea obligatorie și extrădarea benevolă

În funcție de metoda de influență juridică, extrădarea se clasifică în *obligatorie* și *benevolă*.

În literatura de specialitate, *benevolă* este considerată extrădarea, a cărei inițiativă „reiese de la însăși persoana ce solicitată a fi extrădată și nu depinde de cetățenia ei” [9].

Pe lângă contradicția ce se conține în definiția expusă (dacă persoana este solicitată spre extrădare, atunci cum poate ea însăși să o inițieze?), aceasta mai suportă încă o carență. Extrădarea reprezintă o interacțiune multiaspectuală, cuprinzând atât relațiile dintre statul solicitant și statul solicitat, cât și relațiile fiecăruia dintre ele cu persoana extrădată. Astfel, caracterul obligatoriu al extrădării presupune respectarea obligațiilor sale atât de către statul solicitat, cât și de către persoana solicitată. La fel, caracterul benevol se poate referi atât la subiecții extrădării, cât și la obiectul ei. Divergențele în conținutul juridic determină și diferențele în tratarea caracterului benevol sau obligatoriu al extrădării.

Cu referire la subiecți, este rațională utilizarea termenilor „extrădare obligatorie” și „extrădare facultativă”, fiecare caracterizându-se de două semne.

Primul semn al extrădării obligatorii este reprezentat de prezența tratatului internațional sau a acordului de asistență reciprocă, iar al doilea constă în lipsa *de facto* a oricăror temeuri pentru a refuza extrădarea.

Primul semn al extrădării facultative constă în lipsa oricărei obligații referitoare la extrădare, iar al doilea – în prezența temeiurilor facultative pentru a refuza extrădarea, pe care statul solicitat le poate lua sau nu în considerare. Tot aici se referă și situațiile în care statul poate acționa în limitele regimului prevăzut de convenția internațională *aut dedere, aut judicare* (ori extrădează, ori judecă).

Respectiv, și asupra persoanei care a săvârșit infracțiunea în prezența condițiilor cunoscute se răsfrânge obligația de a fi extrădată. Altceva este că realizarea acestei obligații poate fi înfăptuită în două regimuri: benevol și forțat.

Din definiție, extrădarea este un act forțat. În acest context, Ș.Bassioni [10] scria că „persoana, față de care este înaintată cerința, nu se poate împotrivi extrădării, deoarece ea nu are dreptul să ceară de la stat păstrarea obligatorie a suveranității sub toate aspectele”. Cu toate acestea, într-un șir de cazuri se admite și luarea în calcul a opiniei persoanei solicitate referitor la extrădarea sa. De exemplu, art.59 din Legea nr.371/XVI prevede extrădarea simplificată și stipulează că persoana a cărei extrădare se cere are dreptul să declare în fața instanței judecătorești că renunță la beneficiile pe care i le poate conferi legea de a se apăra împotriva cererii de extrădare și că *iși dă consimțământul* să fie extrădată și predată autorităților competente ale statului solicitant. O prevedere asemănătoare se conține și în art.545 alin.(1) din Codul de procedură penală al Republicii Moldova, în conformitate cu care, la cererea autorității competente a statului străin de a extrăda persoana sau de a o aresta provizoriu în scopul extrădării, poate fi acordată extrădarea cetățeanului străin sau a apatridului în privința căruia a fost eliberat un mandat de arestare pentru extrădare, fără a urma procedura formală de extrădare, dacă persoana consimte la o asemenea extrădare simplificată, iar consimțământul ei este confirmat de către instanța de judecată.

Deci, atât după state, cât și după persoanele solicitate spre extrădare se păstrează în anumite împrejurări o oarecare libertate în alegerea variantei proprii de comportare.

Extrădarea primară (inițială) și extrădarea repetată

Extrădarea oricărui infractor care s-a produs o dată este considerată *primară* (inițială). De fapt, despre aceasta nici nu s-ar pomeni, dacă persoana extrădată nu ar fi avut nici o posibilitate să se sustragă de la urmărirea penală sau de la executarea pedepsei și să se întoarcă pe teritoriul statului de unde a fost extrădată. Aceasta însă nu se exclude. Astfel, în cazurile în care persoana extrădată samavolnic s-a întors pe teritoriul țării, de unde anterior a fost extrădată, apare întrebarea despre extrădarea repetată.

Evidențierea ca tip aparte are sens, chiar și din considerentul că procedura extrădării repetate este una simplificată, întrucât în cazul ei materialele care au însoțit extrădarea primară (inițială) doar se completează cu alte acte necesare.

Majoritatea acordurilor bilaterale semnate de Republica Moldova în domeniul asistenței juridice internaționale în materie penală conțin prevederi referitoare la extrădarea repetată, de exemplu: art.72 din Tratatul între Republica Moldova și Federația Rusă cu privire la asistența juridică și raporturile juridice în materie civilă, familială și penală din 25.02.1993; art.74 din Tratatul între Republica Moldova și România privind asistența juridică în materie civilă și penală din 06.07.1996; art.76 din Tratatul între Republica Moldova și Republica Azerbaidjan cu privire la asistența juridică și raporturile juridice în materie civilă, familială și penală din 26.10.2004 ș.a.

Însă, în unele acte o astfel de normă nu se regăsește, de exemplu, în Acordul dintre Republica Moldova și Republica Turcia cu privire la asistența juridică în materie civilă, comercială și penală din 22.05.1996.

Fixarea legală a normei despre extrădarea repetată prezintă interes practic nu doar pentru înlăturarea barierelor birocratice, dar are și importanță teoretică pentru înțelegerea esenței juridice a extrădării. Fiind un act forțat, ea totuși nu este o sancțiune, o măsură de răspundere sau de pedeapsă pentru fapta săvârșită. De aceea, cu toate că nimeni nu poate fi pedepsit de două ori pentru una și aceeași faptă, fiecare poate fi extrădat de două ori pentru a fi tras la răspundere penală pentru aceeași faptă, fără a fi încălcat principiul *non bis in idem*.

Extrădarea reală și extrădarea condiționată

Parcurgând toate etapele mecanismului reglementării extrădării, oricare cerere de extrădare întemeiată în final trebuie să ia forma extrădării reale, care presupune transmiterea *de facto* a persoanei în jurisdicția statului solicitant. Despre aceasta nici nu s-ar vorbi, dacă nu s-ar întâlni situații când, în prezența temeiurilor pentru acceptarea cererii de extrădare, concomitent există impedimente pentru remiterea *de facto* a persoanei

solicitate. Acest gen de problemă poate să apară în fața statului solicitat în cazurile în care față de persoana solicitată trebuie să se exercite urmărirea penală în legătură cu săvârșirea de către aceasta a infracțiunii, alta decât pentru care se cere extrădarea, sau dacă, în legătură cu această infracțiune, persoana trebuie să execute pedeapsa penală.

Dilema ce apare în situația respectivă între obligațiile care reies din dreptul internațional și obligațiile de menținere a ordinii interne se soluționează, de regulă, în folosul intereselor naționale. Însă, în cazul dat nu este ignorată nici necesitatea acordării asistenței juridice altui stat.

Anume acestui scop și servește așa-numita *extrădare condiționată*, care reprezintă prin sine primirea hotărârii asupra cererii de extrădare sub condiția executării ei la momentul terminării urmăririi penale referitoare la o altă infracțiune comisă de persoana solicitată, sau până la executarea completă a pedepsei.

De exemplu, în art.65 din Tratatul între Republica Moldova și Ucraina privind asistența juridică și relațiile juridice în materie civilă și penală din 13.12.1993 se prevede că, dacă persoana, în privința căreia este depusă cererea de extrădare, este trasă la răspundere penală, execută pe teritoriul Părții Contractante solicitante pedeapsa pentru o altă infracțiune, extrădarea poate fi amânată până la terminarea cercetării pe cauza penală, ispășirii pedepsei sau eliberării în baza oricărui alt temei legal.

Acest tratat, ca și multe altele, atribuie actul dat la amânarea extrădării. Așa este definit tipul respectiv de extrădare și în legislația națională: în art.548 din Codul de procedură penală al Republicii Moldova și în art.67 din Legea nr.371/XVI.

Și în art.19 alin.(1) din Convenția europeană de extrădare din 13 decembrie 1957 este declarat că partea solicitată va putea, după ce va fi statuat asupra cererii de extrădare, să amâne predarea persoanei cerute, pentru a putea fi urmărită de ea însăși, sau, dacă persoana a fost deja condamnată, să poată executa, pe teritoriul său, o pedeapsă aplicabilă pentru un alt fapt decât acelea pentru care este cerută extrădarea.

Cu termenul „amânarea extrădării” nu este de acord V.M. Voljenkina, în opinia căreia acest termen nu reflectă corect esența tipului dat de extrădare, întrucât „executarea hotărârii luate privind extrădarea poate să nu aibă loc în virtutea unor cauze ce nu depind de părți: decesul persoanei solicitate, aplicarea față de ea a pedepsei cu detențiunea pe viață, decriminalizarea faptei, adoptarea unui act de amnistie sau alți factori” [11].

În ce ne privește, considerăm că termenul „amânată” este mai adecvat decât termenul „condiționată”. Până la urmă, orice act de extrădare se realizează în baza unor condiții (de exemplu, extrădarea simplă – cu condiția tragerii la răspundere penală doar pentru infracțiunea specificată în cererea de extrădare, cea temporară – cu condiția întoarcerii garantate nu mai târziu decât termenul specificat) și în acest sens, în sensul larg al cuvântului, ar putea fi numită condiționată.

Însă, în sens restrâns, termenul „extrădare condiționată” este unul nereușit, la fel ca și termenul „condamnare condiționată”. Dacă e să ne amintim, condamnarea este aprecierea negativă a faptei prejudiciabile comise de persoană ca infracțiune, iar a însăși persoanei – ca infractor, întreprinsă de către instanța de judecată din numele statului în sentința de condamnare; și atunci se poate crea impresia că este condiționat însuși actul de condamnare, sentința. În realitate însă condamnarea este necondiționată și reală; condiționată este pedeapsa stabilită. Prin urmare, după natura sa juridică, condamnarea condiționată reprezintă un tip specific al liberării condiționate a persoanei condamnate necondiționat de la executarea reală a pedepsei aplicate, când sentința instanței de judecată nu se execută, dacă pe parcursul unui termen de probă stabilit de instanța de judecată condamnatul, prin comportamentul său, va dovedi că s-a corectat.

La fel și în cazul hotărârii pozitive, primite referitor la cererea de extrădare, care poartă un caracter necondiționat. Prin condiție pentru a cărei realizare este necesar timp se poate înțelege doar condiția executării acestei hotărâri. De aceea, în esența sa, extrădarea condiționată este amânarea hotărârii despre realizarea ei pentru un anumit interval de timp. Chiar și detențiunea pe viață lasă o speranță că acest timp va veni, în virtutea grațierii, decriminalizării faptei sau altor factori. În funcție însă de intervalul de timp pentru care se amână extrădarea, poate fi deosebită *amânarea pentru un interval de timp determinat* (atunci când este cunoscut termenul neexecutat de pedeapsă) și *pentru un interval de timp nedeterminat* (în cazul altor împrejurări, inclusiv detențiunea pe viață).

Cu toate acestea, ispășirea de către condamnat a unui termen lung de pedeapsă în statul solicitat poate avea consecințe serioase asupra soluționării întrebării despre răspunderea lui în fața instanțelor statului solicitant. Pentru a „reduce” din aceste probleme, statul solicitat poate extrăda temporar persoana solicitată statului solicitant în corespundere cu condițiile ce reies din acordurile încheiate între părți. Este vorba în așa

caz despre extrădarea temporară, care, de regulă, este foarte apropiată de instituția „amânării” extrădării – și la propriu, și la figurat. În majoritatea actelor ce vizează extrădarea după articolul care prevede amânarea extrădării urmează articolul care prevede extrădarea temporară. În unele cazuri, acestea sunt unificate într-un singur articol, de exemplu, art.63 și 64 din Convenția CSI cu privire la asistența juridică și raporturile juridice în materie civilă, familială și penală din 22.01.1993 semnată la Minsk; art.67 și 68 din Legea nr.371/XVI din 01.12.2006; art.548 din Codul de procedură penală al Republicii Moldova etc.

Extrădarea definitivă și extrădarea temporară

Potrivit regulii generale, persoana este predată statului solicitant definitiv și pentru totdeauna, unde ea este supusă urmării penale, judecării și executării pedepsei pentru infracțiunea săvârșită. Sunt însă posibile situații, când cererea de extrădare se referă la persoana care la moment execută pedeapsa penală pentru o altă infracțiune în statul solicitat. Mai mult decât atât, partea neexecutată a pedepsei este atât de mare, încât, dacă s-ar aștepta executarea ei, atunci termenul de prescripție de tragere la răspundere penală pentru infracțiunea comisă în alt stat poate expira, fapt în baza căruia extrădarea ar fi imposibilă, iar așteptarea nu ar avea sens. Pentru a asigura inevitabilitatea răspunderii în astfel de situații se folosește așa-numita *extrădare temporară*.

R.M. Stănoiu [12] susține că extrădarea *temporară* sau *provizorie* intervine în general în acele situații, când amânarea extrădării ar putea atrage după sine împlinirea termenului de prescripție a acțiunii penale sau ar putea crea mari greutăți pentru stabilirea faptelor.

În astfel de situații statul solicitat remite statului solicitant pe refugiatul cerut, urmând ca după efectuarea actelor procedurale pentru care s-a admis extrădarea refugiatului acesta să fie de îndată înapoiat statului solicitat.

Desigur, statul care a beneficiat de această extrădare trebuie să-și îndeplinească obligația de remitere, această remitere intervenind ca urmare a unei extrădări temporare, fără a ține seama de interdicțiile legii sale cu privire la extrădare.

În așa mod, art.548 alin.(2) CPP RM și art.68 din Legea nr.371/XVI prevăd că persoana extrădată poate fi predată temporar în cazul în care statul solicitant face dovada faptului că amânarea predării ar provoca un prejudiciu grav, cum ar fi împlinirea prescripției, cu condiția ca această predare să nu dăuneze desfășurării procesului penal în curs în Republica Moldova și că statul solicitant să dea asigurări că, dacă îndeplinește actele procesuale pentru care a fost acordată extrădarea, va retrimite persoana extrădată.

Acest tip de extrădare este prevăzut și în convențiile internaționale, în acordurile bilaterale semnate de Republica Moldova. De exemplu, art.64 din Convenția de la Minsk din 22.01.1993 prevede că dacă amânarea extrădării poate conduce la expirarea termenului de prescripție pentru urmărirea penală sau poate prejudicia cercetarea infracțiunii, persoana, a cărei extrădare se cere, în baza demersului, poate fi extrădată temporar.

Persoana extrădată temporar trebuie să fie întoarsă după executarea acțiunii în cauza penală, pentru care ea a fost extrădată, dar nu mai târziu decât peste 3 luni din ziua extrădării. În cazuri motivate termenul poate fi prelungit.

Astfel, oricum ar și fi fost formulată regula extrădării temporare, componentele ei de bază în orice caz se reduc la următoarele:

- 1) cererea despre extrădarea temporară trebuie să fie motivată;
- 2) temei pentru adresarea cu asemenea cerere poate fi sau expirarea termenului de prescripție sau prejudicierea cercetării penale ca urmare a amânării extrădării. Unii specialiști în domeniu [13] consideră că acest tip de extrădare trebuie utilizat doar în cazul comiterii unor infracțiuni foarte grave. Nici un acord însă, parte a căruia este Republica Moldova, nu conține cu referire la extrădarea temporară vreun fel de rezerve în ce privește gradul de prejudiciabilitate al infracțiunilor;
- 3) în cazul satisfacerii cererii de extrădare temporară, persoana este predată pentru termenul stabilit în acord; de regulă, termenul maximal este de 3 luni de la ziua extrădării;
- 4) scopul acestui tip de extrădare este de a asigura condiții pentru desfășurarea confruntărilor, prezentărilor spre recunoaștere, audierilor în calitate de învinuit și a altor acțiuni procesuale, care se realizează pe teritoriul țării ce s-a adresat cu cerere de extrădare, cu aplicarea legislației ei procesual penale și cu participarea persoanei extrădate pentru înlăturarea unor impedimente ce pot prejudicia cercetarea infracțiunii;
- 5) imediat după efectuarea acțiunilor procesuale, pentru care a fost extrădată persoana, iar în cazul neîncheierii lor – nu mai târziu decât în termenul stipulat în acord (dacă el nu a fost prelungit), ea trebuie să fie înapoiată fără executarea sentinței, dacă aceasta a fost pronunțată;

6) executarea sentinței sau finisarea acțiunilor procesuale necesare de către una dintre părțile contractante au loc după ce față de persoana extrădată temporar și înapoiată pe teritoriul părții care a extrădat-o se va termina urmărirea penală, ori după ce aceasta va executa pedeapsa stabilită, ori va fi liberată în baza actului de amnistie sau în virtutea altor temeieri legale.

Extrădarea învinuitului și extrădarea condamnatului

În funcție de faptul dacă se realizează extrădarea pentru ca persoana să fie urmărită penal sau să exercite răspunderea penală căreia a fost supusă, deosebim *extrădarea învinuitului și extrădarea condamnatului*.

Acest scop dualist este evidențiat de mai mulți autori. R.M. Stănoiu [14] susține: „Extrădarea este actul prin care statul pe teritoriul căruia s-a refugiat o persoană urmărită penal sau condamnată într-un alt stat remite, la cererea statului interesat, pe acea persoană pentru a fi judecată sau pentru a executa pedeapsa la care a fost condamnată”. A.T. Moldovan [15] definește extrădarea drept actul prin care un stat predă, la cererea altui stat, o persoană aflată pe teritoriul său, presupusă a fi autorul unei infracțiuni, pentru a fi judecată sau pentru a executa o pedeapsă la care a fost condamnată anterior.

Această stare a lucrurilor poate fi regăsită practic în orice acord bilateral care vizează extrădarea. De exemplu, în Tratatul între Republica Moldova și Federația Rusă cu privire la asistența juridică și raporturile juridice în materie civilă, familială și penală se prevede că Părțile Contractante se obligă să-și extrădeze reciproc, în conformitate cu prevederile prezentului Tratat, la cerere, în vederea tragerii la răspundere penală sau pentru executarea pedepsei, persoanele care se află pe teritoriul uneia dintre Părțile Contractante (art.61 alin.(1)).

Nu este exclus faptul că specialiștii în drept de procedură penală vor considera drept criteriu al clasificării date *statutul procesual al persoanei*, a cărei extrădare se cere. Însă, acest statut sigur de la sine nu vorbește despre nimic, dacă nu vom vedea la baza lui și substratul de drept material, legat de răspunderea penală.

Reieșind din mecanismul reglementării penal-juridice se și propune deosebirea extrădării subiectului la acea etapă a raportului penal juridic, când consecințele infracțiunii comise apar doar ca posibile (până la pronunțarea sentinței de condamnare), de extrădarea în scopul răspunderii penale care deja este reală, însă nerealizată (după pronunțarea sentinței).

Extrădarea învinuitului se efectuează pentru realizarea față de el a urmăririi penale, care reprezintă o activitate procesuală, întreprinsă de partea învinuirii cu scopul dovedirii vinovăției acestei persoane în comiterea infracțiunii.

Extrădarea condamnatului se efectuează în scopul executării pedepsei stabilite, ce reprezintă ordinea aplicării măsurilor de constrângere statale, reglementate de normele de drept execuțional, care conțin un șir de restricții ale drepturilor și libertăților condamnatului.

Inițiativa extrădării învinuitului poate reieși de la oricare stat, interesat să-l condamne și să-l pedepsească, iar extrădarea condamnatului poate fi inițiată doar de statul care a emis sentința de condamnare. În primul caz este pusă întrebarea despre condamnarea și stabilirea pedepsei infractorului, fapt la care în condițiile jurisdicției paralele pot pretinde concomitent câteva state, iar în al doilea caz – întrebarea despre executarea pedepsei stabilite, fapt asupra căruia, în virtutea principiului *non bis in idem*, are dreptul doar statul care a pronunțat deja sentința.

În așa mod, pentru extrădarea învinuitului alegerea se efectuează între sistemele de drept ale câtorva state, fiecare dintre care pretinde la realizarea dreptului suveran de a condamna și a pedepsi infractorul după legile sale, pe când la extrădarea condamnatului statul solicitat este legat de sentința deja emisă după legea statului solicitant, fiind suveran doar în sfera realizării dreptului de a refuza extrădarea în virtutea altor temeieri existente.

În funcție de faptul care anume jurisdicție preconizează să o realizeze statul solicitant față de persoana învinuită de comiterea infracțiunii – teritorială, personală, reală sau universală, putem enumera următorii subiecți care pot cere extrădarea învinuitului:

- 1) statul pe al cărui teritoriu a fost săvârșită infracțiunea;
- 2) statul al cărui cetățean este infractorul;
- 3) statul ale cărui interese au fost lezate de infracțiunea comisă;
- 4) alt stat, care, fiind semnatar al Convenției și subiect al dreptului internațional, dispune de împuterniciri de a realiza jurisdicția penală indiferent de locul săvârșirii infracțiunii, cetățenia infractorului sau lezarea intereselor sale prin săvârșirea infracțiunii.

Extrădarea condamnatului presupune executarea jurisdicției execuționale, adică reprezintă extrădarea persoanei, deja recunoscute vinovată în comiterea infracțiunii prin sentința de condamnare pronunțată de instanța statului solicitant, pentru executarea pedepsei față de persoana respectivă.

În afara tipurilor de extrădare elucidate mai sus, autorii, specialiști în domeniul dreptului penal, se mai expun și asupra altor tipuri ale extrădării. Astfel, mai este cunoscută **extrădarea activă** și **extrădarea pasivă** [16].

Întrucât extrădarea este un act cu desfășurare bilaterală, ea cuprinde în mod firesc două momente: primul – solicitarea extrădării purtând denumirea de **extrădare activă**, al doilea – remiterea persoanei a cărei extrădare este cerută, denumită **extrădare pasivă**.

Alte tipuri ale extrădării menționate în doctrină și legislație sunt:

- reextrădarea;
- extrădarea aparentă;
- extrădarea de tranzit;
- extrădarea pentru măsuri de siguranță.

Reextrădarea este actul prin care un stat remite la cererea de extrădare a altui stat interesat de o persoană urmărită sau condamnată penal; persoana respectivă se găsește pe teritoriul său ca urmare a unei extrădări obținute de la un alt stat.

Concluzia care se desprinde din definiția reextrădării este că în acest caz suntem în fața a două extrădări succesive cu privire la aceeași persoană și în prezența a trei state: statul care solicită extrădarea unei persoane, statul solicitat pe al cărui teritoriu se găsește acea persoană, ca urmare a unei extrădări anterioare, și statul care în această extrădare anterioară a avut rolul de stat solicitat. Această suprapunere de extrădări este trăsătura esențială care deosebește reextrădarea de extrădarea propriu-zisă. Articolul 70 din Legea nr.371/XVI prevede extrădarea către un stat terț. Această normă declară următoarele: „În afara aplicării regulii specialității, consimțământul Republicii Moldova este necesar pentru a permite statului solicitant să predea unui alt stat persoana care i-a fost predată și care este căutată de către statul terț pentru infracțiuni anterioare predării”.

Articolul 77 al aceleiași legi prevede și solicitarea reextrădării către Republica Moldova.

Extrădarea aparentă

Această instituție intervine când, în mod excepțional, cererea de extrădare rezultă din acte internaționale speciale, cum sunt statutele tribunalelor penale internaționale, remiterea pentru urmărire și judecată a persoanelor învinuite de săvârșirea unor crime grave. În aceste situații, procedura de extrădare este distinctă și prevăzută de instrumentele juridice internaționale în cauză sau în lege. De exemplu, o astfel de prevedere este stabilită în art.53 din Legea României privind extrădarea, nr.296 din 7 iunie 2001. Extrădarea nu este admisă nici dacă expulzarea, readmisia, reconducerea la frontieră sau altă măsură de același fel ascunde voința de a se eluda regulile de extrădare (art.54 al aceleiași legi). Aceasta reprezintă tot o formă a extrădării aparente, fiind cunoscută sub denumirea de *fraudă la extrădare*.

Frauda la extrădare este elucidată și de art.83 din Legea nr.371/XVI.

Extrădarea de tranzit

Pentru ca extrădarea să poată fi efectuată, este necesară adeseori o colaborare nu doar între statul solicitant și statul solicitat, ci și a altor state. Aceasta se întâmplă atunci când statul solicitant și cel solicitat sunt teritorial separate. Situația dată impune trecerea persoanei extrădate pe teritoriul altor state. *Forma de asistență juridică prin care statele consimt trecerea persoanei extrădate pe teritoriul lor este extrădarea de tranzit*.

În literatura de specialitate, într-o opinie, extrădarea de tranzit este asimilată cu extrădarea obișnuită având ca principal argument identitatea de natură juridică ce există între ele: într-o altă opinie, se susține că extrădarea de tranzit, deși numită astfel, nu este totuși o extrădare, ci o instituție juridică autonomă supusă altor condiții decât cele ale extrădării. În astfel de cazuri statul de tranzit nu acordă decât o asistență tehnică, neavând nici un drept asupra persoanei a cărei tranzitare are loc. În cazul extrădării, persoana se găsește în puterea exclusivă a statului solicitat și numai acesta decide dacă persoana va fi sau nu remisă unui alt stat. Potrivit acestei opinii, singura condiție pe care statul de tranzit ar avea dreptul s-o impună este ca extrădarea să nu contravină principiilor sale de drept în materie.

În spiritul celei de-a doua opinii vine și procedeul tranzitului aerian fără escală sau cu escală foarte scurtă, actualmente foarte des utilizat, așa că ar fi cu totul exagerat ca statul de tranzit să impună pentru o rămânere de câteva ore pe aeroportul său aceleași condiții ca în cazul unei extrădări obișnuite.

În tratatele de extrădare sunt folosite fie una, fie cealaltă dintre aceste două opinii: astfel, pe linia primei opinii, unele subordonează extrădarea de tranzit îndeplinirii aceluiași condiții ca și în cazul extrădării obișnuite, altele, dimpotrivă, prevăd anumite facilități pentru extrădarea de tranzit în comparație cu extrădarea obișnuită.

În Republica Moldova tranzitul este efectuat cu respectarea prevederilor art.69 al Legii nr.371/XVI din 01.12.2006.

Extrădarea pentru măsuri de siguranță

Potrivit concepției clasice, extrădarea unei persoane nu poate avea ca scop decât represiunea, înțelegându-se prin aceasta executarea unei pedepse pronunțate sau care se va pronunța. În afara acestei opinii rămâne, însă, cealaltă categorie de sancțiuni penale, și anume: măsurile de siguranță.

Importanța și amploarea pe care măsurile de siguranță au căpătat-o în dreptul penal modern a determinat punerea în discuție a problemei dacă extrădarea, forma cea mai importantă de asistență în combaterea fenomenului infracțional pe plan internațional, trebuie să se limiteze numai la pedepse sau să depășească acest cadru, intervenind și în cazul măsurilor de siguranță.

Mulți autori au răspuns afirmativ la această chestiune, iar legislația unor state, precum și Convenția europeană de extrădare (art.1) prevăd extrădarea pentru măsuri de siguranță ca pe o extrădare obișnuită. Fără a respinge ideea extinderii extrădării la măsurile de siguranță, R.M. Stănoiu [17] consideră, totuși, că dată fiind diversitatea măsurilor de siguranță de la țară la țară, specificul și rolul acestora în cadrul sancțiunilor de drept penal, generalizarea acestor idei în practica extradițională este încă de domeniul viitorului. Cu toate acestea, chiar Legea României privind extrădarea, nr.296 din 7 iunie 2001, specifică în art.1 alin.(2) că prevederile acestei legi se aplică deopotrivă în cazul măsurilor de siguranță.

Referințe:

1. Гетманова А.Д. Учебник по логике. - Москва, 1994, с.50.
2. Dicționar explicativ al limbii moldovenești. Vol.I. - Chișinău, 1977, p.574.
3. Boroș A., Rusu I. Cooperarea judiciară internațională în materie penală. - București: C.H. Beck, 2008, p.139.
4. Stănoiu R.M. Asistența juridică internațională în materie penală. - București: Editura Academiei RSR, 1975, p.81.
5. Boroș A., Rusu I. Op. cit., p.139.
6. Галенская Л.Н. Международная борьба с преступностью. - Москва, 1972, с.131; Быстрыгин А.И. Институт выдачи: взаимодействие национальных и международных норм // Советский ежегодник международного права 1989-90-91 / Под ред. Галенской Л.Н. - СПб, 1992, с.117.
7. Stănoiu R.M. Op. cit., p.102.
8. Бойцов А.И. Выдача преступников. - СПб: Юридический центр Пресс, 2004, с.266-267.
9. Минкова Ю.В. Принципы института выдачи (экстрадиции) в международном праве. - Москва, 2002, с.83.
10. *Citat de* Бойцов А.И. în op. cit., p.272.
11. Волженкина В.М. Выдача в российском уголовном процессе. - Москва, 2002, с.224.
12. Stănoiu R.M. Op. cit., p.139.
13. Дашков Г.В., Ананьев В.А., Зимин В.П. и др. Выдача лиц для привлечения к уголовной ответственности или приведения приговора в исполнение: Методическое пособие. - Москва, 1998, с.82.
14. Stănoiu R.M. Op. cit., p.98.
15. Moldovan A.T. Expulzarea, extrădarea și readmisia în dreptul internațional. - București: ALL Beck, 2004, p.130.
16. Stănoiu R.M. Op. cit., p.104-106.
17. Ibidem, p.142.

Prezentat la 04.05.2012